

Казьмірчук Н.С. Особливості підготовки вчителів початкових класів до реалізації принципу наступності дошкільної та початкової ланок освіти //Наукові записки: зб. матеріалів науково-практичної конференції викладачів та студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв. Серія «Мистецтво» /За ред.. Л.В.Старовойт. – Вінниця, 2018. – С. 89-93.

Автор

Казьмірчук Н.С.
Казьмирчук Н.С.
Kazmirchuk N.S.

Назва

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ЛАНОК ОСВІТИ

Особености подготовки учителя начальных классов к реализации принципа преемственности дошкольного и начального звеньев образования

Peculiarities of training primary school teachers for the implementation of the principle of continuity of preschool and primary education

Анотація

У статті виокремлено а обґрунтовано структурні компоненти готовності майбутніх учителів початкових класів до реалізації принципу наступності дошкільної і початкової ланок освіти, зокрема: мотиваційно-ціннісний, теоретико-гносеологічний та проективно-технологічний.

В статье выделены а обоснованно структурные компоненты готовности будущих учителей начальных классов к реализации принципа преемственности дошкольного и начального звеньев образования, в частности: мотивационно-ценностный, теоретико-гносеологический и проективно-технологический.

The article highlights the structurally reasonable components of the readiness of future primary school teachers to implement the principle of continuity of preschool and primary education, in particular: motivational and value, theoretical and epistemological, and design and technological.

Ключові слова

Готовність до професійної діяльності, наступність дошкільної та початкової освіти, учитель початкових класів, фахова освіта.

Готовность к профессиональной деятельности, преемственность дошкольного и начального образования, учитель начальных классов, специальное образование

Readiness for professional activity, continuity of pre-school and primary education, primary school teacher, special education.

Постановка проблеми. Об'єктивною потребою і водночас невід'ємною складовою державної політики в галузі освіти на початку XXI століття є розроблення і впровадження ідеї ступеневої освіти. Важливою складовою педагогічних основ забезпечення цілісності процесу і результатів навчання в системі ступеневої освіти є категорія наступності. Забезпечити наступність навчання в кожній педагогічній підсистемі, між її компонентами, а також між підсистемами освіти може лише той вчитель, який обізнаний та готовий до реалізації даного принципу на практиці.

Особливо гостро постає питання про підготовку вчителів початкових класів, адже саме ця категорія педагогів формує фундамент усієї майбутньої системної освіти людини – початкову шкільну освіту. Вирішення проблеми підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня педагогів початкової ланки є запорукою значного поліпшення всієї системи освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми удосконалення змісту й організаційних засад професійної освіти вчителів початкових класів є предметом наукових досліджень провідних вітчизняних науковців: О.А. Абдуліна, А.М.Богущ, Н.В.Гавриш, І.М.Лапшина, А.М.Коломієць, С.М.Мартиненко, О.Я.Савченко, Г.С.Тарасенко, І.М.Шапошнікова, Л.О.Хомич та ін. Разом із тим, в контексті сучасних реформаций у галузі дошкільної і початкової освіти предметної розробки потребують питання оптимізації фахової підготовки студентів до педагогічної взаємодії з дітьми на межі дошкільної і початкової освіти.

Метою статті є виокремлення та обґрунтування структурних компонентів готовності майбутніх учителів початкових класів до реалізації принципу наступності дошкільної і початкової ланок освіти.

Виклад основного матеріалу. Орієнтованою на світовий європейський простір на сучасному етапі розвитку вищої освіти є особистісно орієнтована парадигма навчання, методологічними позиціями якої виступають: визнання самоцінності дитинства як автономного повноцінного періоду людського онтогенезу; врахування в навчально-виховному процесі суб'єктивного досвіду й особливостей психофізичного розвитку дітей; реалізація суб'єкт-суб'єктної взаємодії на засадах співпраці і співтворчості, взаємообміну й взаємозбагачення особистісних ресурсів; попередження дисбалансу між розумовим і особистісним становленням, створення умов для саморозвитку школярів, проявів їхньої різноспрямованої активності; насичення навчального матеріалу культурологічно зумовленим змістом; адаптивна відкритість інформаційного й дидактичного арсеналу педагогічних впливів; дотримання в педагогічному процесі принципу педагогічної екології, тобто без оціночного прийняття, педагогічного оптимізму як необхідних умов розвитку і саморозвитку учнів, підтримання їхнього психологічного здоров'я, формування позитивної «Я-концепції» [1; 2; 3].

Зважаючи на існування таких взаємопов'язаних засад особистісно орієнтованої системи освіти, концептуально відмінними є професійні вимоги щодо підготовки майбутнього вчителя початкових класів до взаємодії з дітьми на межі дошкільного і шкільного віку. На думку дослідників в контексті особистісно-орієнтованої парадигми ці дидактичні аспекти «розглядаються як соціокультурна система, що базується на повазі до особистості, її автономії, де той, хто навчається, як особистість і як індивід отримує однакові з навчаючим можливості соціального, культурного і психологічного зростання» [4, с.31]. Таким чином, гуманізація і суб'єктивація педагогічної взаємодії в особистісно орієнтованій моделі освіти викликає потребу розглядати процес фахової підготовки вчителя крізь призму:

- внутрішнього прагнення до професійного самовдосконалення на основі гуманістичного світогляду й гуманітарної культури, що забезпечує ціннісно-сміслову рівність дорослого і дитини, її психологічну захищеність в навчально-виховному процесі,

розвивають індивідуальність, розширюють ступені свободи як суб'єкта самосвідомості, діяльності і спілкування й тим самим відновлюють культурологічну функцію педагога;

- навчання прийомам раціональної і оптимальної організації цілісного педагогічного процесу, які б засновувалися на наступності змісту, форм, методів і вимог до дитини на межі переходу від дошкільної початкової освіти, враховували зону її актуального і найближчого розвитку, сприяли збереженню й підтриманню здоров'я;

- формування переконання у необхідності професійної взаємодії з вихователями ДНЗ, батьками, спільної відповідальності за повноцінність психічного розвитку дітей на етапі їхнього вступу до школи.

Сьогодні в наукових публікаціях представлено чимало спроб тлумачення понять «підготовка», «готовність», в яких, власне, акумулюється зміст освіти фахівців стосовно окремих сфер суспільної практики. Проте аналіз доступної літератури засвідчив відсутність єдиного підходу до їх визначення. В контексті професійної освіти ці поняття часто ототожнюють і визначають як «сукупність знань, навичок і вмінь, оволодіння якими дає змогу працювати спеціалістом вищої, середньої кваліфікації або кваліфікованим робітником» [5, с. 275].

З педагогічних позицій поняття «готовність до професійної діяльності» тлумачиться провідними вітчизняними науковцями як:

- процес учіння студентів теоретико-практичній спрямованості й, водночас, результат цього учіння, що характеризується певним рівнем розвитку особистості майбутнього вчителя, сформованості його соціально-професійних функцій (О.А.Абдуліна) [6, с. 57].

- цілісне стійке утворення, що виступає фундаментальною умовою успішного виконання професійних функцій, забезпечення ефективності навчально-виховного процесу з молодшими школярами, а також є результатом професійно-педагогічної підготовки вчителя (О.М.Івлієва) [7, с.10].

- цілісне стійке утворення, що мобілізує особистість на включення до діяльності й формується в процесі накопичення певного професійного досвіду, що акумулює внутрішні передумови для успішного виконання професійної діяльності (А.Ф.Ліненко) [8, с.211] тощо.

Відштовхуючись від розуміння сутності і специфіки процесу фахової освіти майбутніх вчителів початкової школи в контексті сучасних освітніх парадигм вважаємо, що готовність вчителя до забезпечення наступності навчання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку є цілісним, стійким утворенням, що формується в процесі професійної підготовки і є її результатом, відображає сформованість полісуб'єктної професійно-особистісної позиції майбутніх учителів початкової школи, зумовлює достатній рівень їхньої психолого-педагогічної, методичної та технологічної спроможності до реалізації організаційно-педагогічних умов наступності навчання дітей з урахуванням особливостей їхнього вікового та індивідуального психічного розвитку, забезпечує високий рівень професійної культури.

На підставі теоретичного аналізу сучасних психолого-педагогічних публікацій [6] готовність вчителя до забезпечення наступності навчання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку передбачає інтегративне поєднання трьох компонентів: *мотиваційно-ціннісного* (система мотивації і ціннісно-сміслових компонентів професійної самосвідомості, спрямована на забезпечення наступності навчання дітей 3-10 років), *теоретико-гносеологічного* (інтегративна динаміка і відкрита система психолого-педагогічних знань, необхідних для ефективного реалізації умов забезпечення наступності навчання дітей на етапі їхнього вступу до школи) і *проективно-технологічного* (система професійно-педагогічних умінь і навичок, спрямованих на створення належних організаційно-педагогічних умов забезпечення наступності навчання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку).

В сучасних дослідженнях формування мотиваційно-ціннісного компоненту готовності майбутнього вчителя визначається найбільш складним завданням фахової освіти. Більшість науковців визнають його першоосновою формування полісуб'єктної професійно-особистісної позиції майбутніх вчителів, оскільки він пронизує основні структурні утворення особистості, професійну самосвідомість, його само ставлення, професійно-педагогічну культуру тощо.

Особливості формування мотивації і ціннісно-смыслових компонентів професійної самосвідомості вчителя початкових класів полягає в актуальності його професійно-особистісного потенціалу, трансформації педагогічної свідомості на підґрунті:

- здійснення професійно-педагогічної діяльності на засадах особистісно орієнтованої освіти й на основі міжособистісної суб'єкт-суб'єктної взаємодії, що дає можливість не лише індивідуалізувати навчально-виховний контекст співпраці з дітьми 5-7 річного віку, а й структурувати та консолідувати професійний «Я-образ» вчителя, відпрацювати його мотиваційну, змістово-процесуальну і рефлексивну складові, корегувати само ставлення й розуміння важливості власної включеності в життєвий світ учнів;

- зміни особистісної установки педагога щодо дитини за рахунок усвідомлення самоцінності дитинства як автономного повноцінного періоду онтогенезу, реалізації змістової сторони професійної педагогічної діяльності з урахуванням індивідуальної траєкторії розвитку кожної дитини, яка склалася на попередньому віковому етапі, але з орієнтацією на зону найближчого розвитку, продукування позитивної комунікативної установки студентів;

- трансформації ставлення педагога до завдань навчально-виховного процесу в першому класі, які передбачають не лише досягнення дидактичних цілей, а, передусім его-ідентичності кожної дитини, стимулювання та розвиток її особистого адаптаційного потенціалу, творчих здібностей тощо.

Теоретико-гносеологічний компонент передбачає формування інтегративної системи психолого-педагогічних знань майбутніх учителів, необхідних для ефективної реалізації організаційно-педагогічних умов забезпечення наступності навчання дітей на етапі їхнього вступу до школи.

Сформованість теоретико-гносеологічного компоненту готовності вчителя, його ефективність і ґрунтовність залежать від таких напрямів інтеграції психолого-педагогічних дисциплін:

- забезпечення наступності й послідовності в розвитку знань, формуванні понять, спільних для психолого-педагогічних дисциплін;

- здійснення єдиного підходу до формування педагогічних умінь і навичок, систематизації й узагальнення знань, набутих у процесі вивчення циклу дисциплін, а також їх застосування та апробація на практиці;

- уникнення дублювання у вивченні одних і тих самих питань під час викладання різних дисциплін;

- вироблення в студентів умінь розглядати педагогічні явища діалектично, у взаємозв'язку, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, аналіз педагогічного процесу з точки зору різних наук;

- включати студента в активну самостійну роботу, орієнтовану на вивчення психолого-педагогічних дисциплін й, в той же час, на формування умінь і навичок педагогічної самоосвіти, відпрацювання педагогічної майстерності тощо.

Проективно-технологічний компонент у структурі готовності вчителя початкових класів, на нашу думку, є системою професійно-педагогічних умінь і навичок, спрямованих на створення належних організаційно-педагогічних умов забезпечення наступності навчання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. Його змістовим наповненням вважаємо формування в студентів конструктивно-організаторських, прогностико-профілактичних, діагностичних і корекційно-розвивальних вмінь.

Конструктивно-організаторські вміння передбачають розвиненість функцій само менеджменту педагогічної діяльності, а саме:

- розуміння сутності й особливостей практичної реалізації наступнісних зв'язків між дошкільною і початковою освітою в контексті безперервності освітнього процесу;
- сформованість потреби на науковому рівні впроваджувати засади наступності навчання дітей, аналізувати новітній науково-практичний досвід досягнення наступнісних зв'язків, здійснювати самоаналіз фахового рівня й мобілізувати зусилля щодо усунення прогалин у власному знаннєвому арсеналі;
- планування, конструювання й моделювання педагогічної взаємодії з дітьми на етапі їхнього вступу до школи з урахуванням певних організаційно-педагогічних умов забезпечення наступності навчання;
- налагодження тісних контактів з вихователями ДНЗ, батьками з метою реалізації спільних зусиль щодо сприяння формуванню шкільної зрілості дошкільників, урахування можливих факторів дезадаптації у навчанні, розуміння особливостей психічного розвитку дітей до їхнього вступу до школи;
- виконання системи спланованих послідовних дій, орієнтованих на досягнення наступнісних зв'язків між дошкільною і початковою освітою, безперервний моніторинг і корегування створених організаційно-педагогічних умов наступності навчання, реалізація обґрунтованих альтернатив, залучення інших фахівців, ефективна співпраця з ними тощо.

Прогностико-профілактичні вміння виконують змістово-цільові й організаційно-методичні функції, оскільки у процесі педагогічного прогнозування особистісного розвитку дитини відбувається моделювання її суб'єктивності в навчальній діяльності й попередження дисгармоній психічного розвитку. Передусім прогностико-профілактичні вміння пов'язані з пов'язані з формуванням у процесі фахової підготовки навичок проектування змісту, напрямів і перспектив індивідуального розвитку дітей 6-7 річного віку на основі врахування зони актуального й орієнтацією на зону їхнього найближчого розвитку, передбаченням результатів навчальної успішності з різних предметів та можливих ускладнень в навчанні, розробкою та застосуванням моделей поведінки дітей в різних умовах шкільного життя визначенням можливих тенденцій у перебігу адаптаційного періоду тощо.

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що підготовка вчителя до забезпечення наступності навчання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку виступає важливим пріоритетом сучасної освітньої політики і є складним, багатогранним процесом, спрямованим на формування мотиваційно-ціннісної, теоретико-гносеологічної і проективно-технологічної готовності студентів до означеної діяльності.

Література

1. Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса: методические основы/ Ю.К. Бабанский. – М.: Просвещение, 1982. – 192 с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: сходження до духовності / І.Д.Бех. – К.: Либідь, 2006. – 272 с.
3. Иванова С.П. Учитель XXI века: ноопсихологический подход к анализу профессионально-личностной готовности к педагогической деятельности /С.П. Иванова. – Псков:ПГПИ им.С.М.Кирова, 2002. – 228 с.
4. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз: монографія /В.П.Андрющенко, І.А.Зязюн, В.Г.Кремінь, С.Д.Максименко, Н.Г.Ничкало, С.О.Сисоєва, Я.В.Цехмістер, О.В.Чалий /за заг. ред.. В.Г.Кременя. – К.: Наукова думка вищого педагогічного образования: учеб.пособие для пед.спец. высш.учеб.заведений. – 2-е изд.перераб.и доп. – М.: Просвещение, 1990. – 141 с. , 2003. – 853 с.
5. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У.Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
6. Абдуллина О.А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе
7. Івлієва О.М. Критеріально-орієнтоване тестування в системі формування професійної готовності вчителя початкових класів: автореф.дис. ...канд.пед.наук: спец.13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти»/О.М.Івлієва. – Ізмаїл, 2001. – 33 с.

Казьмірчук Н. Трудове навчання у контексті гуманітарно-освітнього процесу /Н.С.Казьмірчук, Р.О.Поліхун //Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій середньої школи: теорія, досвід, проблеми [Електронне мережне наукове видання]: збірник наукових праць. – Вінниця: ВДПУ, 2018. – С.18-20. /стаття у збірник наукових праць

Автор

Казьмірчук Н.С.
Казьмірчук Н.С.
Kazmirchuk N.S.

Назва

ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ У КОНТЕКСТІ ГУМАНІТАРНО-ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
ТРУДОВОЕ ОБУЧЕНИЕ В КОНТЕКСТЕ ГУМАНІТАРНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА
LABOR TRAINING IN THE CONTEXT OF THE HUMANITARIAN EDUCATIONAL PROCESS

Анотація

В статті розкрито педагогічні умови та основні шляхи реалізації взаємозв'язку естетичного і трудового виховання молодших школярів у системі навчально-виховної роботи початкової школи.

В статье раскрыто педагогические условия и основные пути реализации взаимосвязи эстетического и трудового воспитания младших школьников в системе учебно-воспитательной работы начальной школы.

In the article pedagogical terms and basic ways of realization of intercommunication of aesthetic and labour education of junior schoolchildren are exposed in the system of educational-educator work of initial school.

Ключові слова

Естетичне виховання, трудове виховання, педагогічні умови, естетика праці.

Эстетическое воспитание, трудовое воспитание, педагогические условия, эстетика труда.

Aesthetic education, labour education, pedagogical terms, aesthetics of labour.

Постановка наукової проблеми. Праця – це основа існування і розвитку суспільства, повсякчасна і природна умова людського життя. Лише праця здатна дати людині те, чого не дала їй безпосередньо природа. Жодна інша форма життєдіяльності людини (гра, спілкування і т.п.) не здійснює на неї настільки серйозного, сильного формуючого впливу, як праця.

Праця є засобом виховання і формування особистості людини, якщо вона дає можливість проявитись творчим здібностям і бажанням дітей, дозволяє поєднати культурно-образний розвиток цих сил з їх інтересами, і приводить їх у дію. Вплив праці на формування почуттів емоційної сфери, особливо яскраво проявляється в процесі естетичного розвитку людини, адже праця приносить людині величезну внутрішню духовну силу, радість життя, задоволення ним, підтримує почуття власної гідності.

Основний зміст, мета і методи трудового виховання потребують навіть не підкріплення, а злиття з естетичними моментами виховного процесу. Ось це злиття, поєднання, переплетення і є основною проблемою всієї системи виховання на сьогодні.

В наш час, коли катастрофічно знизилася позитивне ставлення до праці, коли панує безробіття, не цінується ні розумова, ні фізична праця, завдання нашої школи полягає в посиленому впровадженні трудового навчання. Такі поняття, як творчість, краса посіли другорядне місце. Тому дане завдання стало гострою і болючою проблемою.

Короткий аналіз досліджень проблеми. Питання поєднання трудового та естетичного виховання не є новим. Його розглядали у різних аспектах:

- 1) історико-педагогічний (Сковорода Г.С., Духнович О.В., Федькович О.А., Ушинський К.Д., Лубенець Т.Г., Франко І.Я., Леся Українка, Шацький С.Т., Макаренко А.С., Сухомлинський В.О.);
- 2) філософський аспект (Кучерюк Д.Ю., Замфір К.);
- 3) психологічний аспект (Іванов Є.М., Верещак О.П., Гільбух Ю.З., Клітов О.О.);
- 4) соціологічний аспект (Дворецька Г.В., Махнариков В.П.);
- 5) педагогічний аспект (Мальковський П.М., Бурс С.П., Гуляєва Л.М., Куделін О.Г., Матушкін С.Є., Кушаєва Н.О., Пашков І.А. і т.д.).

Цією проблемою на сучасному етапі займаються відомі методисти (Артамонова Е.В., Беляков Н.Д., Горський В.А., Деркачов О.А., Ільєнко О.Н., Конишева Н.М., Ліпчин С.М., Пакулова В.М., Шманаєва Т.Н., Тименко В.П., Тинісов Л.О. і т.д.).

Цілий ряд вчителів впроваджують нові методики у практику трудового виховання в початковій школі (Католиков А., Міщенко І., Тіпухова Н., Артамонова О., Вормсбехер Д., Дроздова О., Ізвекова Г., Карініна Н., Кікцьо М., Куцакова Л., Лялина Н., Малашкова Л., Перевертень Г., Уцеховська Л., Федарчук Н., Цвіткова Н. і т.д.).

Проте процес вивчення зв'язків естетичного та трудового виховання ще не завершений, а навпаки, він став актуальною проблемою, яка потребує ефективних, стрімких та разючих змін.

Мета і завдання статті. Основною метою статті є висвітлення педагогічних умов та основних шляхів реалізації взаємозв'язку естетичного і трудового виховання молодших школярів у системі навчально-виховної роботи початкової школи.

Виклад основного матеріалу. У змісті праці, крім її головного призначення, бути виробником матеріальних та духовних, життєво важливих цінностей для людини, - є складний, багатогранний в структурному і змістовому відношенні інший шар. Цей шар економічно, соціально, духовно обумовлена естетична функція праці.

Ми переконані, що залежно від того, яке відношення до праці виховується у дітей, таким у майбутньому буде ставлення суспільства до праці.

Отже, однією з головних задач сучасної школи – є виховання працелюбності.

Працелюбність – це психічна якість особистості, яка має багатогранний характер. Залежно від того, в якому ракурсі вона розглядається, працелюбність постає перед нами то як одна з головних задач виховання, то як звичка, то як почуття (любов до праці).

У школярів працелюбність характеризується як загальними, так і специфічними для них особливостями: повністю добровільним характером праці, готовністю працювати при відсутності зовнішніх стимулів (тиск з боку батьків, вчителів і т.д.), виконуючи при цьому окремі непривабливі, але необхідні для справи завдання. Зрозуміло, ці особливості можуть проявлятися лише при умові, що виробнича праця учнів різних вікових груп буде організована методично правильно, з урахуванням відповідних психологічних вимог.

Першою такою умовою є мотивація праці, яка враховує вікові особливості дітей, підлітків, старшокласників, їхню психологію, актуальні для них потреби, запити, можливість вольової регуляції діяльності. При цьому будемо розуміти під мотивацією формування окремих мотивів діяльності.

Однією з важливих психологічних умов виховання працелюбності є така організація суспільно-корисної праці школярів, при якій вони мали б постійну можливість переконуватись в її результативності.

Звідси випливає важливий висновок: потрібно, щоб усі завдання, які носять комплексний характер, заплановані на виготовлення завершеного виробу, обов'язково доводилися до кінця і, щоб інтервал, що розділяє старт і фініш трудового процесу, був, по можливості, коротшим.

Важливу роль у формуванні працелюбності школярів відіграє сучасна, об'єктивна, достатньо диференційована і мотивована педагогічна оцінка виготовленого виробу.

Вище ми здебільшого розглядали теоретичну сторону питання естетико-виховного значення дитячої праці. Але, як влучно сказав один вчений: теорія без практики – німа.

Знайомлячись з впровадженням в практику шкіл естетично-розвиваючої праці, ми зіткнулися з тим, що в її структурі домінує художня або технологічна основа, що небажано. Між ними необхідно знайти “золоту” середину.

Не секрет, що об’єкти праці розглядаються лише як засіб для закріплення певних знань та умінь, а їх можливість естетичного розвитку школярів або відсувається на задній план, або взагалі не враховується. Ця обставина негативно впливає на формування інтересу до предмету, знижує його виховний потенціал.

Взаємозв’язок естетичного і трудового виховання реалізується як в навчальному процесі, так і в різноманітних формах позакласної роботи. Цей взаємозв’язок слід розглядати, як умову ефективного засвоєння суми необхідних понять, формування емоційно-цілісного відношення до світу і здатність реалізовувати сформовані погляди і переконання в практичному житті. Залучення в навчальний і позакласний процеси різних видів діяльності дозволяє також кожному учню знайти можливість для розвитку своїх індивідуальних здібностей і нахилів.

Єдність трудового та естетичного виховання як умова формування світогляду властива всім його структурним елементам: змісту, завданням, методам, результату. В завданнях ця єдність виражається в необхідності формувати з кожного школяра творчу особистість, морально-естетичний та психологічний образ в який входять: здатність до праці, наполегливість і терпіння, інтуїція і фантазія, уява, здатність до теоретичного мислення. У зміст трудового та естетичного виховання входять поняття, які розкривають соціальну функцію праці, на основі якої виникло естетичне ставлення людини до світу, знання про світ, про роль людської діяльності у створенні всіх матеріальних та духовних цінностей суспільства.

Єдність у методах виховання особливо яскраво проявляється у спеціальних виховних ситуаціях, які вимагають виявлення усіх духовних сил школярів – працелюбства, смаку, наполегливості та спеціальних художніх вмінь. Такі ситуації створюються на звичайному уроці і в позаурочний час, на екскурсіях та під час КТС.

З організацією роботи учня в процесі трудового навчання нерозривно пов’язане створення естетичних умов праці, які становлять важливий компонент естетики.

Навіть дуже пасивні учні активізуються в процесі праці, пов’язаної з елементами естетики.

Одне з завдань вчителя на уроках трудового навчання виховати в учня бережливе ставлення до матеріалів, вміння та намагання економно, по-господарськи відноситись до використаного паперу, картону, тканини, пластмаси, ниток, природних матеріалів.

Інтерес до праці підвищується, коли учні мають в своїй уяві образ речі, яку їм потрібно виготовити. Цей образ ніби манить їх, кличе до успішного завершення розпочатої справи, заставляє хвилюватися за результат праці. Відповідно, виховний вплив праці підвищується за умови, якщо вона впливає не лише на свідомість, але й на почуття та уяву учнів. Вчителі повинні враховувати цю особливість трудового процесу.

Розкриття краси праці дорослих – тільки одна сторона виховання. Треба, щоб діти відчули красу своєї трудової діяльності, пережили насолоду від творчості. Для цього, насамперед, потрібно, щоб вони зрозуміли користь, суспільне визнання своєї праці, переконалися в її важливості.

На жаль, корисність дитячої праці не завжди розглядають як фактор виховання. Багато вчителів вважає, що виконана учнями початкових класів робота майже не має суспільного призначення, що головна мета уроків праці – дати дітям суму певних навичок. Можна навести безліч прикладів, коли після уроків, на яких діти набули практичних умінь і намагались краще виконати завдання, їхні вироби викидали: мети, мовляв, досягнуто, учні вміють працювати. Така організація трудової діяльності школярів не стимулює їх до удосконалення набутих умінь і навичок.

Вчитель повинен подбати й про те, щоб перша спроба творчості обов'язково була успішною, щоб дорослі оцінили результати праці. Радість від успішно виконаної роботи – це стимул для майбутньої творчості. Коли пережито перший успіх почуття впевненості в своїх силах і можливостях, тоді вже не страшно, якщо в майбутньому будуть і невдачі. Дитина швидше переборе їх пам'ятаючи про свої досягнення.

В процесі праці учні усвідомлюють такі естетичні якості речей, як чистота, оформлення виробу, якість самої речі, її гармонія. Праця включає в себе художню обробку речі, заставляє учнів радіти, любитися результатами своєї роботи. Не потрібно соромитися почуттів радості та кохання. Любуючись гарним виробом, учні розвивають художній смак, підтверджують, закріплюють віру у власні можливості. Якщо учень бачить у праці хороше, то він буде критично відноситись до результатів своєї праці та праці друзів.

Інтерес учнів до праці значно підвищується, якщо праця пов'язується з установкою на виготовлення предмета за “законами краси”, а також з установкою на практичну цінність даних умінь та навичок. Подібна естетична спрямованість в праці зберігає своє значення як в індивідуальній, так і в колективній роботі з учнями, сприяє розвитку образної пам'яті, естетичного смаку учнів, надає особливий зміст всій їх роботі. До тих пір, поки школярі не знають привабливих засобів праці, то вона здається їм не цікавою. Але як тільки учитель зуміє розкрити естетичні сторони трудової діяльності, учні починають змінювати свої погляди на працю, зацікавлюються трудовим процесом.

Для того, щоб дитина пережила задоволення в праці, відчула її красу, побачила значення, важливо зробити закінчення роботи радісним, емоційно насиченим.

В результаті спеціального дослідження, проведеного у загальноосвітніх школах, ми виділили основні недоліки поєднання трудового та естетичного виховання в сучасній початковій школі зумовлені звуженням розумінням завдань трудового виховання дітей:

- 1) праця і естетика надзвичайно відірвані одна від одної;
- 2) вузька орієнтація трудового навчання дітей на формування конкретних трудових навичок;
- 3) відсутність орієнтирів сучасної шкільної практики на духовне мотивування дитячої праці;
- 4) ігнорування художньо-естетичних компонентів розвитку трудової активності дітей;
- 5) використання в переважній більшості репродуктивних завдань, відсутність вправ пошукового, дослідницького та творчого характеру;
- 6) відсутність системи трудових доручень;
- 7) недосконалою є позакласна робота з трудового та естетичного виховання (одноманітність форм або їх відсутність взагалі);
- 8) бар'єр між школою та батьками у процесі трудового та естетичного виховання учнів.

Щоб подолати ці недоліки, варто дотримуватись основних педагогічних умов реалізації взаємозв'язків трудового та естетичного виховання школярів:

1.Формування естетичних мотивів праці молодших школярів.

На сучасному етапі у структурі праці домінує лише технологічна основа, об'єкти праці розглядаються лише як засіб для закріплення певних знань та умінь, а їх можливість естетичного розвитку або відсувається на задній план, або взагалі не враховується.

2. Створення позитивного емоційного фону для організації процесу дитячої праці. Радість від успішно виконаної роботи – це стимул для майбутньої творчості. Коли пережито перший успіх, почуття впевненості у своїх силах і можливостях, тоді вже не страшно, якщо в майбутньому будуть невдачі. Дитина швидше переборе їх, пам'ятаючи про свої досягнення.

3. Розширення спектру ознайомлення учнів з різноманітними техніками, які мають художньо-естетичне значення. Вчителі мають підготувати дітей до практичного життя, необхідно знайомити їх з новими технологіями, які широко використовуються в наш час.

4. Створення естетичних умов праці. Ці умови становлять важливий компонент естетики. Сюди відносять гігієнічні вимоги, естетичне ставлення до інструментів, бережливе відношення до матеріалів, культура праці і т.д.

5. Орієнтування результатів праці на естетичні критерії. Врахування естетичних критеріїв дає змогу привчити дітей виготовляти вироби за законами краси.

6. Систематичний підхід до організації загально-виховної роботи з молодшими школярами у єдності її класного та позакласного компонентів.

Саме така цілісна система дозволяє кожному учневі знайти можливість для розвитку своїх індивідуальних здібностей і нахилів. Це умова формування емоційно-цілісного відношення до світу і здатність реалізувати сформовані погляди і переконання в практичному житті.

Врахування усіх цих умов допоможе творчому педагогу домогтись значних успіхів у розвитку творчих здібностей молодших школярів, естетичного смаку, у вихованні позитивного ставлення до праці.

В результаті проведеної роботи ми виділили два шляхи реалізації взаємозв'язку естетичного і трудового виховання молодших школярів у системі навчально-виховної роботи початкової школи:

1) удосконалення методики проведення уроків праці в початковій школі за рахунок:

а) естетизація процесу праці;

б) наповнення змісту трудового навчання завданнями, які мають декоративно-прикладний характер;

в) орієнтування результатів праці на естетичний критерій;

г) врахування художньо-естетичних компонентів розвитку трудової активності дітей;

д) урізноманітнення технологій;

е) індивідуалізація трудових знань.

2) посилення взаємозв'язків трудового та естетичного виховання молодших школярів у процесі позакласної роботи за рахунок урізноманітнення форм і методів виховної роботи, зокрема:

а) *бесід* (народознавчого, історичного, профорієнтаційного спрямування): “Про що розповів старий бриль”, “Коли з'явився одяг”, “Вишиваю я узорі”, “Пригоди маленької соломинки”, “Чим цікава професія перукаря” і т.д.;

б) *екскурсій* (в музеї, а виставки, виробництво);

в) *конкурсів*: “Агенство моделей”, “Найкраща зачіска”, “Я – Лісовичок”, “Всесмійка” і т.д.;

г) *ігр-подорожей*: “По країні майстрів”, “Подорож до бабусиної скрині”, “Цікава дорога до дитячої іграшки”, “По королівству Всесмійок” і т.д.;

д) *КТС*: “Пташина їдальня”, “Зелений квітник”, “Наше маленьке озерце”, “Бабусина хата”, “Ляльковий театр”, “Магазин м'якої іграшки” і т.д.;

е) *гуртки*: “Фабрика сувенірів”, “Майстерня чудових саморобок”, “Юні майстри”, “Майстерня юних умільців”, “Лікарня для книг”, “Всім допоможемо” (ремонт одягу); “Майстерня мрій”.

На наш погляд, прискорення процесу поєднання трудового та естетичного виховання учнів початкової школи залежить від:

1) внесення суттєвих змін у програму з трудового навчання;

2) забезпечення школи ефективними навчальними посібниками, які б допомагали вчителю у здійсненні інтеграції трудового та естетичного виховання;

3) розширення кола наукової та методичної літератури з цього питання;

4) збагачення матеріальної бази школи, починаючи з спеціального приміщення, інтер'єру і закінчуючи гарними інструментами і якісними матеріалами;

5) впровадження широкого спектру гуртків та секцій з трудового навчання;

б) поліпшення фінансового забезпечення системи трудового та естетичного виховання дітей.

Висновки. Враховуючи передовий педагогічний досвід і результати спеціального дослідження, варто підкреслити, що основна увага в трудовому вихованні на сьогодні в основному звертається на технічну сторону виконання виробу (вирізання, наклеювання), а не на естетичний бік праці. На жаль, праця і естетика дуже відірвані одна від одної. Тому основне завдання вчителів – зменшити цей бар'єр, навчити дітей виготовляти виріб за законами краси.

Список використаних джерел:

1. Кучерюк Д.Ю. Эстетика труда. Ценностные отношения. Творчество. Человек. – К.: Вища школа, 1989. – 147 с.
2. Бабаніна І.В. Естетичне виховання молодших школярів // Початкове навчання та виховання. – 2008 вересень (27). – С. 2 – 15.
3. Горобець Н. Формування естетичних почуттів у молодших школярів засобами мистецтва // Рідна школа. – 1999. – № 11. – С. 46 – 49.
4. Данилова О. Трудове навчання, як засіб формування естетичного смаку // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2004. – № 2. – С. 11 – 13.
5. Сова М. Інтеграція художньо-естетичних знань в сучасній парадигмі освіти // Рідна школа. – 2003. – № 3. – С. 30 – 32.